

JUULI
2 / 2005

Sinuga

Eesti Puuetega Inimeste Koja ajakiri

PUUDEGA LAPS JA TEMA PERE

RAHVUSVAHELISEST SEMINARIST BELGIAS

MUUSIKATERAAPIA PUUETEGA LASTELE

ROOTSIS PRAKTIKAL

INIMESTE ÕIGUSTE KAITSE

X PUUETEGA INIMESTE KULTUURIFESTIVAL
VILJANDIS

MILLEGA TEGELEB EPIK

MIS ON TEERAJAORIENTEERUMINE JA
MIS ON RIVITANTS

KUI ME HINDAME ÕIGESTI OMA JÕUDU JA VÕIMEID, SIIS
NÄEME SELGELT, MIDA PEAME TEGEMA OMA EESMÄRGI SAA-
VUTAMISEKS. TEISEST KÜLJEST AGA, TEADES OMA PUUDUSI JA
JÕUETUST, MÕISTAME, MIDA PEAME VÄLTIMA.

B. SPINOZA

1	Eessõna	Maret Priske
2	Puudega laps ja tema pere Eesti riigis: olevik ja tulevik	Mai Treial
4	Rahvusvahelisest seminarist Belgias	Ann Paal, Kaidi Holm
7	Muusikateraapia tähtsus puuetega laste rehabilitatsioonis	Ellen Lindau
8	Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuse pagari-kontiitrieriala õpilased Rootsist praktikal	Kristel Tamm
10	Käivitunud on üleeuroopaline diskrimineerimisvastane kampaania	Lissi Kurg
11	Tallinna Inimõiguste Infokeskuse seminar mittetulundusühingutele, kelle töövaldkonnaks on inimeste õiguste kaitsmine	Lissi Kurg
11	Toomas Mihkelson, Pärnumaa Puuetega Inimeste Koja tegevjuht, on Euroopa Puuetega Inimeste Foorumi juhatuse liige	Lissi Kurg
12	Vaimupuue ja seksuaalsus	Toimetaja
12	Vabatahtlik töö Euroopa Liidus. Paberid ja praktika	Toimetaja
13	Kümnes puuetega inimeste kultuurifestival Viljandis	Elle Are
15	EPIKI sai Microsoft'ilt 400 tarkvaralitsentsi	Aive Sarjas
16	Puuetega inimeste ettevalmistamine tööturule sisenemiseks	Aive Sarjas
19	EDFi projekti Disability Right's Activists and Advocates rakendamine	Aive Sarjas
20	Orienteerumas Rocca al Mare vabaõhumuuseumis	Lauri Leppik
21	Rivitants	Küllli Reinup

Armas lugeja!

Kevad ja õitemeres suve algus – aasta kõige kaunim aeg on paljudele suurte muutuste ja ootuste aeg. Üle kogu Eestimaa lõhnavad koolihooned suvelilledest ning õnnelikud koolilõpetajad võtavad vastu lõputunnistusi ja õnnitlusi ülikoolides, tava- ja kutsekoolides.

Tänavu on selle piduliku hetkega seotud enam kui 300 000 noort Eestimaal. Rõõm saavutatust toob kaasa ärevuse, kahtluse ning tihti ka ebakindluse. Mis saab edasi? Mida edasi õppida? Kus alustada töömeheteed?

Lõputunnistuse said ka 35 Astangu Kutser rehabilitatsiooni Keskuse kutseõppe erialade lõpetanut, kellest valdav enamus jätkab avatud tööturul. Aasta-aastalt süvenenud koostöö kindlate tööandjatega on oluliselt parandanud meie lõpetajate väljavaateid asuda tööle peale ametioskuste omandamist avatud tööturul. Õpinguaastad Astangul on neile olnud enam kui pelgalt rehabilitatsiooniprotsess. Sellesse aega jääb märgatav iseseisvumine ja töö tavakeskkonnas ning esimesed palgatööd, praktikanädalad Saksamaal ja Rootsis, ühisüritused ja toetavad sõbrad.

Ühinemine Euroopa Liiduga on meie ühiskonda toonud märksõnad – sotsiaalne kaasatus ja elukestev õpe. Euroopa puuetega inimeste aastal kinnitasime, et puuetega inimesed peavad toetuse saajatest muutuma maksumaksjateks, tehes jõu- ja oskustekohast tööd.

Nende ideede realiseerimiseks on Euroopa Liidu toel ellu kutsutud rohkesti projekte. Euroopa Liidu Lissaboni strateegia eesmärk on muuta Euroopa Liit maailma kõige dünaamilisema ja konkurentsivõimelisema majandusega piirkonnaks. Elukvaliteedi paranemise eelduseks on majanduse ja hariduse tulemuslikkuse tõstmine ja ühiskonna sotsiaalse sidususe suurendamine. Täiskasvanuhariduse riiklikud prioriteedid toetavad paremate võimaluste loomist elukestvaks õppeks. Nende kontekstis avarduvad ka puuetega inimeste võimalused ühiskonnaelus võrdsete partneritena kaasa lüüa. Jätuks vaid tahet olla valmis uuteks väljakutseteks igapäevaelus ja õpingutes. Elukestev õpe ja painedlikum haridussüsteem toetavad oluliselt puuetega inimesi ja nende püüdlusi elukvaliteedi tõstmisel.

Kõigile tänavustele lõpetajatele soovin edukat lendutõusu. Tahe olla valmis uuteks väljakutseteks innustagu teid õppima kogu elu.

Maret Priske

Astangu Kutser rehabilitatsiooni Keskuse direktor

Puudega laps ja tema pere Eesti riigis: olevik ja tulevik

Mida saame teha olukorra parandamiseks?

Sotsiaalpoliitikas tuleb teha reforme tasakaalustatult ja mõistlikult inimesega koos, inimese jaoks, mitte reforme reformide pärast. Eesmärk on optimaalselt toimiva süsteemi rajamine, et valitsuste vahetus ja poliitiliste jõujoonte teisenemine ei suudaks püsivat tegutsemist muuta.

Kindlasti aitab meie edasilikumisele kaasa Euroopa Liitu kuulumine. 22. septembril 2004 toimus Brüsselis Euroopa parlamendis Euroopa Liiduga liitunud riikide parlamendisaadikute, sealhulgas Eestist valitud saadikute, kohtumine liitunud riikide puuetega inimeste katusorganisatsioonide esindajatega. Eesti Puuetega Inimeste Koda kohtumisel Meelis Joost, Luule Palmiste ja Genadi Vaher.

Praegu on käsil hoolekandekontseptsiooni täpsustamine, et kindlaks määrata Eesti hoolekandepoliitika üldised alused ja meetmed olukorra parandamiseks lähiaastatel. Kuidas ollakse täna muudatusteks valmis?

11. märtsil 2005 toimus Rahvaliidu fraktsiooni eestvedamisel Riigikogu valges saalis sotsiaalfoorum, millest võttis osa sadakond inimest – hoolekandenasutuste, puuetega inimeste kodade ja kutsehainete esindajaid ning kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajaid, Eesti Omavalitsuste Liidu ning sotsiaalministeriumi töötajaid ning riigikogu liikmeid.

Muudatuste kavandamisel püütakse arvestada ühiskonna ootustega ning põhiseaduses ja rahvusvahelistes dokumentides sätestatud sotsiaalsete õigustega. Kontseptsioonis toodud meetmete rakendamine võimaldab arendada uusi tööviise, edendada klienditeenindust, kasutada tulemuslikumalt inim- ja finantsressursse. Hoolekandekontseptsiooni rakendamine peab kaasa aitama mitme eesmärgi saavutamisele:

- erikohtlemist vajavate ja riskirühma kuuluvate inimeste (puudelised, pikka aega töötud, noored ja eakad) suuremale tööga hõivatusele;
- paremale hoolekandeteenuste kättesaadavusele ja kvaliteedile;
- vaesuse vähendamisele ja inimeste kõrgemale elatusasemele.

ERLi fraktsioon on esitanud oma ettepanekud kontseptsioonile.

- Sotsiaalsete õiguste aspektist on olulisemaks piirkondlikuks rahvusvaheliseks lepinguks parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta. Kerkib küsimus, kas Eestil oleks võimalik ratifitseerida täiendavalt harta artiklid.
- Kohalike omavalitsuste teenuse osutamise tase ei sõltu ainult omavalitsuse suutlikkusest ja eelistustest eelarve plaanimisel, vaid ka KOVi tulubaasist, mis tavaliselt on ebapiisav.
- Oluline on tegelda abivajaja ja sotsiaaltöötaja vahelise infovahetuse probleemidega.
- Oluline on pöörata suuremat tähelepanu kogu elamupoliitika puudulikkusele.

Kui rääkida hoolekandenasutuste ja teenuste rahastamisest, siis

suuremahulised ja kallid arengukavad – aga sotsiaalhoolekanne on kahtlemata üks selliseid – peaksid olema kaetud nii nende teostamiseks vajaliku rahaga kui ka laiapõhjalise poliitilise toetusega, seejuures omavalitsusliitudelt. Siis jääksid tõenäoliselt ära paljud hilisemad vaidlused, eriti kui täitjaid on rohkem kui riik.

Sotsiaalteenused liiguvad aina rohkem hoolekandenasutustest välja. Samas on hoolekandenasutused Eestis tavakohaselt kogukonda lõimitud, hooldekodu vajav isik ei pea minema kodupaigast kaugele. Hoolekandenasutus on enamasti märkimisväärne kohalik tööandja.

Positiivne ja kasvav mõju sotsiaalteenuste pakku-misel on kolmandal sektoril ja erasektorilgi. Tulem – väärtustada erivajadustega inimeste elukeskkon-da, aidata raskuste või puude korral, sealhulgas aidata tulla tagasi harjumuspärase elu ja tervislike eluviiside juurde, inimkvaliteedi säilitades läbida elu väärikalt – on ju tegelikult hindamatu. Sotsiaalteenuste rahastamisel on keskne roll KOVidel. Riigipoolne raha tuleb sotsiaalministeeriumi ja rahan-dusministeeriumi kaudu sotsiaalhoolekande kulude katteks ja nende ülesannete täitmiseks, mis riik KOVidele on pannud. On hästi oluline, et riigipoolse raha jaotusmehhanismid oleksid õiglasel, läbipaist-vad ja teenused piisava rahalise kattega. Riigi ja KOVi panus peab olema selline, et erivajadustega inimesed saaksid väärilise hoolitsuse ja seda mitte kaugel keskuses, vaid ikka võimalikult kodukoha lähedal.

Kui inimesel tekivad erivajadused, peaks riik igal juhul tegema kõik selleks, et abivajaja võimalikult kiiresti täisväärtuslikku ellu tagasi suunata. Muidu on loogiliseks tagajärjeks kas õpitud abituse sünd-room või kiire, üldjuhul juba pöördumatu konkuren-sivõime kaotus.

Pea mõistlikuks mõtet, et riigieelarve kulud, mis toetavad rehabilitatsiooniteenuse rahastamist, oleksid eelarves arvestuslikud. Sama peaks kehtima puudega inimeste abivahendite kohta. Inimese abistamist ei tohi eelarves ette nähtud, kuid otsa-sanud raha tõttu küll järgmisse eelarveaastasse lükata.

Rehabilitatsiooniteenuse osutamise delegeerimine

Vastavalt seaduses sätestatule võivad Eestis osutada rehabilitatsiooniteenust majandustegevuse registris rehabilitatsiooniteenuse osutajana registreeritud

isikud ning valitsusasutuste hallatavad riigiasutu-sed. Riigieelarvest rahastatakse rehabilitatsiooni-teenuse osutamist vaid teatud isikute ringile. Tee-nuse osutamise neile inimestele tagab sotsiaalkind-lustusamet, kes võib teenust osutada ise või siis anda teenuse osutamise kohustuse lepinguga üle. 19. oktoobril 2004 toimus Riigikogu sotsiaalkomis-joni eestvõttel puuetega inimeste esindajate kohtu-mine, millest võtsid osa ka sotsiaalminister ja reha-bilitatsiooniteenuste pakkujate esindus. Arutati, kuidas muuta rehabiliteerimisteenuse eesmärgistatu-maks, otsustati rehabilitatsiooniasutusele anda kohustus inimesi senisest rohkem juhendada ning töö- ja kutsealaselt nõustada.

Mitme puuetega inimeste nõudmiste punktis jõuti täiendavate rahaliste vahendite eraldamiseni 2005. aasta riigieelarves, näiteks suurenes rahastus tehni-listele abivahenditele ja rehabilitatsiooniteenustele kuue miljoni krooni võrra. Kindlasti peaksime aruta-ma pikemalt puuetega inimeste tööhõivet, koolitust ja koostöövõrgustike loomist, sest puuetega inime-sed tuleb kindlustada jõukohase ja neile rahuldust pakkuva tööga, lisaks on oluline suurendada puue-tega inimeste suhtlemisvõimalusi. Puuetega inimes-tele tuleb luua kõik tingimused nendes peituvate võimete taastamiseks, hoidmiseks ja kasutamiseks. Et selleni jõuda, pole palju vajagi, sageli piisab, kui märkame inimest enda kõrval.

Valupunktid puuetega inimeste rehabilitatsioo-teenuse kättesaadavusel, mis tuleb lahendada.

- Aastas kuni 5000-kroonises rehabilitatsiooni-teenuses on põhiohk pandud nõustamisele, ent puudega inimesed vajavad enam füüsilist treeningut, füsioteraapiat ja muud meditsiini-list abi.
- Rehabilitatsiooniteenused on liialt reglemen-teeritud (näiteks 5 tundi füsioteraapiat või 5 ööpäeva majutusteenust aastas). Vaja on osu-tada sellist teenust, mis arvestaks kindlat puudega inimest, teda ümbritsevat keskkonda ja tagaks puudega inimesele võimaluse tööta-da või tööturule tagasi pöörduda.
- Üheks vaidlusi põhjustanud teemaks on olnud puudest tingitud lisakulutuste kompenseerimine.

- Omaosaluse määr jääb puudega inimesele kõrgeks ja inimene loobub teenuse kasutamisest.
- Pikendada tuleks seaduses sätestatud koosseisus rehabilitatsioonimeeskondadele üleminekut – 31.12. 2007.
- Kaaluda rehabilitatsioonimeeskondade ülesandeid.
- Üle tuleks vaadata puude või tövõimetuse määramise protseduuride tingimused ja kord.
- Rehabilitatsiooniteenust osutavate asutuste arv on liiga väike.
- Perearstile tuleks anda õigus töötada koostöös teenuse osutajaga.

Kokkuvõtteks

Tasakaalu taotlemine rehabilitatsiooni kaudu on igati õigustatud. See on küsimus, kuidas puuetega inimesi senisest rohkem ühiskonnaellu kaasata, et seeläbi nende elukvaliteeti parandada ning neid negativismist elujaatuse suunda kallutada, elujõudu ja elurõõmu lisada. Täiesti ilmselt kuulub selle protsessi juurde inimlik suhtumine, üksteise ärakuulamine, üksteise vajadustega arvestamine. Usun, et nii sel kui ka igal järgneval aastal suudab riik puuetega inimeste heaks palju ära teha.

Mai Treial,

Riigikogu sotsiaalkomisjoni esimees

(Riigikogu sotsiaalkomisjoni esimehe poolt tõstatatud probleemide lahendamiseks töötati Sotsiaalministeeriumis välja „Sotsiaalhoolekande seaduse ja sellest tulenevalt teiste seaduste muutmise seadus“, millega enamuse eelpool tõstatatud probleeme on tänaseks lahenduse leidnud. Kuid kindlasti on veel mõndagi teha, et kõik valupunktid lahenduse leiaksid. Aitäh proua Mai Treialile! Toimetaja)

Rahvusvahelisest seminarist Belgias

20.–22.05.05 toimus Belgia kaunis kuurortlinnas Nieuwpoortis seljaajusonga- ja vesipeahaigete organisatsioonide ühendava rahvusvahelise katusorganisatsiooni (*International Federation for Spina Bifida and Hydrocephalus – IF SBH*) seminar eetika ja meditsiini teemadel. Osalejate hulgas olid nii arstide, patsientide kui ka lapsevanemate esindajad Maltalt, Slovakiast, Poolast, Hollandist, Belgiast ja Eestist.

Kilpkonn – kuurortlinna maskott Nieuwpoortis.

Seminari peateemaks oli seljaajusonga- või vesipeahaigete elukvaliteedi arutelu erinevate maade andmetel ja küsimus selle patoloogia puhul abordi õiguslikust regulatsioonist. Arutelude põhirõhk oli küsimusel, kas üldse ja millistel juhtudel oleks õigustatud raseduse tahtlik katkestamine, sh neuraalorüü defektsed looted. On riike, kus peetakse normaalseks katkestada rasedus juhul, kui lootel on avastatud seljaajusong või vesipea. On riike, kus tahtlik raseduse katkestamine ei ole vastuvõetav usulistel kaalutlustel.

Enamikus Belgia töökoosolekul osalenud riikides on lubatud katkestada rasedus meditsiinilisel näidustusel, kui lootel on avastatud tema tulevast elukvaliteeti oluliselt halvendav terviseprobleem. Seega keskendus arutelu küsimusele, kas ja kuidas võib pidada seljaaju-

songa või vesipead elukvaliteeti oluliselt halvendavaks seisundiks, milline on kvaliteetne elu ja mis ühikutes seda mõõta ja kellel on õigus või oskus kaasinimese elu üle otsustada. Eelnevalt olid osavõtnud riigid korraldanud üksikasjaliku küsitluse oma seljaajusongaga ja vesipeaga täiskasvanud haigete, meedikute ja erinevas vanuses laste vanemate seas.

IF SBH meditsiinitöörühma pikaajaline juht ja ideoloog Leuveni Ülikooli neuroloog Carla Verpoorten esitas huvitava ülevaate meedikute, patsientide ja lapsevanemate koostöö tulemustest 24 aasta jooksul Belgia ja Aafrika riikide kogemuste alusel. 1978. aastast on ta koordineerinud Belgias seljaajusonga- ja vesipeahaigete ravi ning elukorraldust, ambulatoorset järelevalve süsteemi. Dr Verpoortenil endal on kuus täisealiseks saanud last ja seetõttu on ta igati kursis lastekasvatamise probleemidega. Viimased viis aastat on ta töötanud Zairis, Ruandas, Ugandas IF SBH eksperdina arendamaks seal, kus meditsiin on kohati veel üpris algelisel tasemel ja usundite poolt surutud seisus, kaasasündinud pea- ja seljaaju väärarengutega laste ravi ja hooldust.

Ta tõi esile andmed, mis mõjutavad seljaajusonga- haigete elukvaliteeti ja millised muutused on veerandsaja aasta jooksul maailmas toimunud. Eestis alustati süsteemikindlat seljaajusonga- ja vesipeahaigete ravi 1985. Dr Verpoorteni ettekandest selgus, et antud patoloogiasse suhtumise probleemid nii meditsiinilisel kui üldrahvalikul tasandil – vanemate mure lapse tuleviku pärast, haigete kaebused ja nende abiandmise võimalused on üle maailma sarnased. Aafrika riigid on praegu samas seisus kui Belgia 24 aastat

Ann Paal Eesti delegatsioonist ja Veronika Vadovicova Slovakiast Brygges – Euroopa Veneetsias.

tagasi, Ida-Euroopa riigid on tänapäeva võimalustest maha jäänud 10–15 aastat. Ka Eesti kuulub poolenedenenud riikide hulka ja seepärast oli huvitav võrrelda endid ning näha Belgia kui praeguse maailma kogemusliidri käekäiku. Umbes kümne aasta eest tõesime Eestis, et kuigi mahajäämusega, astume seljaajusonga- ja vesipeahaigete ravi ning olme arendamisel liidrite kannul täpselt nende arengustmeid läbides. Just organisatoorsetes küsimustes, meditsiinieetikas ja ravitaktikates tasub väiksema kogemusega kogukondadel tõsiselt arvestada suure elanikkonnaga riikide kogemusi. Need on omandatud pika aja jooksul paljude haigetega kokku puutudes.

Peamine on, et haigete ravi ja elu on veerandsaja aastaga olulisel määral paremaks muutnud.

Elu *Spina bifida*'ga ehk seljaajusongaga ei erine elust südamerikkega või suhkruhaigena.

Dr Verpoorteni põhjalikust ettekandest selgus, et tavaliselt ei huvita lapsevanemaid haige lapse väljanägemine või puude omapära, vaid ennekõike probleem, kas laps jääb elama ja kas tervise poolest saab kõik korda niivõrd, et tulevikus tuleks laps ise oma eluga toime. Väga oluliseks on lapsevanemad pidanud teavet lapse haiguse kohta. Näiteks, kui korralikult ja põhjalikult selgitada vanematele, et jalgade halvatuse tõttu ei suuda laps ise kõndida, vaid vajab ortoosi või ratastooli, siis on see kõigile asjaosalistele üheselt vastuvõetav. Meditsiini ülesanne on

Vasakult: Pierre Mertens, praegune IF SBH president ja Carla Verpoorten, IF SBH ekspertarst.

Slovakkia neiu Veronika tänaval töötavat pitsimeistrit jälgimas.

ravi- ja rehabilitatsioonivõtete abil leida haige jaoks soodsaim viis liikumisprobleemi lahendamiseks. Tulevase iseseisva elu eeltingimusena toodi välja varasest lapseest omandatud enesehooldusoskus ja iseseisva mobiilsuse tähtsust. Kolm neljandikku seljaajusongaga või vesipeaga lastest on vaimsete võimete poolest (IQ > 80%) tervete eakaaslastega võrdsel tasemel. Väga tähtis on, et niisugused lapsed saaksid normtasemel õppida vaatamata sellele, et kahel kolmandikul neist on probleeme hariduse omandamisel. Vaimse võimekuse tase sõltub kaasasündinud peaja ehitusest ja teisalt läbipõetud närvisüsteemi põletikest.

Kui peaju on kahjustatud näiteks kõnekeskuse piiril, siis ei saa nõuda inimeselt heatasemelist keelevaistu, õigekirjaoskust ja sõnameistri oskusi. 90%-l vastasündinud seljaajusongaga lastel on neerude funktsionaalne võimekus normaalne. Närvitalitluse häirituse puhul, nagu see seljaaju kahjustusele kaasneb, urotrakti töövõime hiljem muutub. Lastel, kellel esimese viie eluaasta jooksul ei kontrollitud neerude töövõimet ja kes ei ole saanud mingit uriinipidamatus ravi, ilmnesid 50%-l alumistes kuseteedes muutused halvenemise suunas. 80 protsenti seljaajusongaga lastest saavutab sotsiaalsel tasemel põie pidavuse täiskasvanueaks ilma operatsioonita juhul, kui kompleksseid ravimeetmeid alustatakse imikueas. Belgia kogemus näitab, et koordineeritud palju-profiilse meeskonna juures seljaajusonga- ja vesipeahaigete ravi on osutunud palju edukamaks kui ravi eraldi teineteisega mitte kontaktis olevate eriarstide juures. Haigetele meeldivam ja kasulik on ambulatoorne nõustamine pikkade statsionaarsete taastusravi

kuuride asemel. Seejuures märgiti, et USAs haiged, kes olid regulaarsel dispansersel järelevalvel oma koordinaatorarsti juures, kannatasid vähem erakordselt ilmnenuid raskete tervisehäirete all. Nende nn plaaniline haiglaravi oli rahalises mõttes väiksem kui nende ravi, kes kiirabi korras haiglasse toodi. IF SBH president Pierre Mertens esitas huvitava ettekande *Spina bifida* poisi isa vaatekohalt ja administraatori seisukohalt: igal inimesel, olgu ta lapsevanem või arst, olgu *spina bifida* laps, on vaja teada ja aru saada, mis temas toimub. Ta peab mõistma oma olukorda. Andma endale aru, mida ta mingi otsusega endale ja kaaslastele teeb. Kui kõik see on läbi mõeldud, siis jäävad ilmselt paljud väärad otsused tegemata, säilib hingerahu ja elurõõm.

Töökoosoleku kokkuvõttena valmis 13-punktiline resolutsioon, mida oli tegelikult vormistatud kujul oodatud aastaid. "*Spina bifida* ei ole abordi tegemiseks näidustus. Tulevased lapsevanemad peaksid saama ilma negatiivsete mõjutusteta vabalt ise otsustada oma lapse elu ja tuleviku üle." Arstina oli kogemuslik kuulda absoluutselt kõigi seljaajusonga- või vesipeahaigete laste vanemate, laste endi, täiskasvanuikka jõudnud inimeste vastuvaidlematut arvamust: "Elu on igal juhul elamisväärne ja kellelgi ei tohiks olla õigust otsustada Sinu eluõiguse üle."

Väga meeldiva emotsionaalse koosoleku lõppsõna esitas Poola delegatsioon, kes oli oma rahva usku ja elukorraldust arvestades kaasa võtnud paavst Johannes Paulus II 1999. aasta läkituse väärarenguga sündinud laste vanematele. Postkaart läkitusega kingiti kõigile osavõtjatele. Töörühma kahepäevase tiheda arutelu kokkuvõtte väärtustus ja kinnistus selle kaardi kaudu veelgi. IF SBH järjekordne ülemaailmne kokkusaamine toimub juunis 2005 Minneapolis USAs, kus tuleb Belgia eetikatöögrupi otsus direktiivina esitamisele.

Ann Paal,

MTÜ Eesti Seljaajusonga- ja Vesipeahaigete Seltsi juhatuses esimees

Kaidi Holm,

MTÜ Eesti Seljaajusonga- ja Vesipeahaigete Seltsi mentor

Muusikateraapia tähtsus puuetega laste rehabilitatsioonis

Autorist

Ellen Lindau on lõpetanud Kanadas ülikooli muusika ja muusikateraapia alal, läbinud 6-kuulise praktika Miami lastehaiglas. Ta on akrediteeritud Kanada muusikateraapia ühingu poolt ja üksteist aastat töötanud muusikateraapia alal.

Eestis töötab alates septembrist 2003 nii Tallinna Lastekodu rehabilitatsioonimeeskonna koosseisus kui ka Päevakeskuses Kõo ning Järve Haiglas.

Ellen Lindau on Kanadas sündinud, kuid tema juured on Eestimaal.

Mis on muusikateraapia?

Sageli arvatakse, et muusikateraapia tähendab lihtsalt muusika kuulamist, kõrvaklapid peas, voodis lamades ja lõõgastudes. Nii see siiski ei ole. Muusikateraapia on sihipärane muusikaliste vahendite, muusika võimaluste, muusikariistade kasutamine teraapiana vastava eriharidusega muusikaterapeudi poolt, et soodustada inimese emotsionaalset, kognitiivset, füüsilist ja sotsiaalset arengut.

Muusikateraapia põhimõtteks on anda inimesele aktiivse musitseerimise võimalus. Selle kaudu luuakse teise inimesega, kas muusikaterapeudiga või teiste rühmatöös osalejatega, muusikaline suhe. Loodav suhe on erinev, emotsionaalsem, mitmekülgsem igapäevase suhtlemise vormidest. Muusikaterapeut annab selle suhte kaudu inimesele võimaluse otsida ja leida lahendusi nii sisemiste pingete kui olemasolevate vastuolude lahendamiseks, annab võimaluse väljendada oma positiivseid ja negatiivseid tundeid. Nii saab näiteks rühmatöös avada ja lahendada omavahelisi konflikte.

Muusikateraapia puuetega lastele

Võib kindlalt öelda, et eriti naudivad muusikat lapsed. Laulmine või muusikariistadega mängimine

kõidab lapse tähelepanu, ergutab ja motiveerib last. Puuetega lastel on suhtlusring tihtipeale piiratud, nende arenemisvõime ja -võimalused pole alati omaealiste tervete lastega võrdsed. Muusikateraapia tõstab puudega lapse elukvaliteeti.

Muusikateraapia eesmärgid lähtuvad lapse puude iseloomust. Lapse seisundi hindamiseks (ning edaspidi ka ravimiseks) kasutatakse muusikalist improvisatsiooni. See tähendab, et last julgustatakse terapeudiga suhtlema ning end mitteverbaalselt väljendama muusikalise loominguga kaudu.

Puuetega laste muusikateraapia eesmärgid on mitmesugused: need võivad olla sotsiaalsete oskuste, jäme- ja peenmotoorika, suhtlemisoskuste arendamine, tunnete ja loovuse väljendamine. Selleks loob terapeut lapsega kõigepealt usaldusliku suhte turvalises keskkonnas. Seejärel ergutab terapeut lapsega koos musitseerides lapse emotsionaalset kasvamist ja arenemist. Lapsel on võimalik teraapia abil õpitud elamusi kinnistada ja edaspidi neid ka teistes keskkondades ja olukordades kasutada.

Muusikateraapia kohta tehtud uuringud on näidanud, et positiivsed elamused, mis saadakse muusikateraapia tunnis, aitavad tõsta enesehinnangut, parandada ja arendada suhtlemisoskust. Teraapia võib ka toetada iseseisvumist ja tundeelu ning olla aluseks loomingulisuse arengule.

Ellen Lindau – muusikaterapeut

Astangu Kutserahabilitatsiooni Keskuse pagari-kondiitrieriala õpilased Rootsis praktilikal

Alates 1996. aastast korraldatakse Astangu Kutserahabilitatsiooni Keskuses erivajadustega inimestele kutsealast rehabiliteerivat õpet, milles üks oluline osa on kutseõpe. Meie keskuse õpilastel avanes juba kolmandat aastat järjest võimalus osaleda välispraktilikal Euroopa Liidu Leonardo keskuse programmi raames. Programmiga toetatakse ka projekte, mis sisaldavad kutseharidust omandavate õpilaste välispraktilikal.

Käesolev praktika toimus Rootsis Hässleholm Norrängsskolanis 28. veebruarist kuni 19. märtsini, kokku kolm nädalat. Sellel aastal olid praktikantideks pagari-kondiitrieriala kuus õpilast: Kristiine Leiten, Ingrid Semm, Terje Tiks, Tarmo Kadak, Rainer Putkas ja Ants Virro. Rootsis oli kaasas kutseõpetaja Liivi Popenko, kes abistas õpilasi erialaselt eesti keeles juhul, kui praktika käigus tekkis keelebarjäär. Projekti juhiks oli keskuse huvijuht Kristel Tamm, kelle ülesanne oli asjaajamine ja õpilaste vaba aja sisustamine ja ka tõlkimine, kui tekkisid keeleprobleemid.

Võlusõna "projekt"

Projekt nimega "Pagari-kondiitrieriala praktika erivajadustega õpilastele" sai teoks 3. jaanuarist kuni 30. aprillini. Ettevalmistust praktilikaks alustasime juba jaanuaris. Selleks oli keeleline, kultuuriline ja psühholoogiline ettevalmistus võõrale maale minekuks, mille viisid läbi Astangu keskuse asjatundjad.

Praktikakohaks oli Norrängsskolan, kuna sealne õpikeskkond võimaldas meie praktikantidel omandada nüüdisaegseid tehnoloogiaid pagari-kondiitrierialal praktilise tööga Hässleholm Norrängsskolani kooli restoranis ja töökodades. Töökeeleks oli inglise keel. Õppisime ka rootsi keelt, et paremini mõista retsepte ja hakkama saada igapäevaelus. Tutvusime kohapeal rootsi elu ja kultuuriga.

Meid majutati kohalikku hostelisse, mis asus Norrängsskolanist kolme kilomeetri kaugusel looduskaunis

Praktikandid Rootsigas tutvumas.

pargis. Esimese tutvustuse Norrängsskolaniga viis läbi kooli õppedirektress Gunvor Brinck, kes oli ka meie vahetusprojekti eest vastutav isik. Vastuvõtt oli südاملik, esimesest hetkest saime aru, et oleme oodatud külalised ja praktikandid.

Tööd alustasime juba järgmisel päeval peale saabumist. Programm oli tihe: tööpäev algas kell 8.20 ja kestis kuni 15.00. Kohapeal olid praktika juhendajateks hotelli ja restorani kutseõpetajad Elna ja Anett. Esimesest päevast peale saavutasid meie õpilased ühise keele rootslastest juhendajatega. Meie õpilaste ülesandeks oli erinevate jahusegudega kuklite ning mitmesuguste kookide valmistamine, küpsetati torte. Igal reedel teenindas kooli restoran linnakodanikke, valmistades neile kooke, saiakesi, kulinaariatoteid. Ka sinna töösse olime kaasatud. Meie õpilased said kätt proovida kokanduses, kuna nende hotelli- ja restoraniprogramm hõlmab kokandust, puhastusteenindust ja müüki õpilaskaupluses.

Kokanduse õppekava sisaldas restoranikoka tööd, kus praktikandid osalesid restoranitoitude valmistamisel, kaalumisel, pooltoodete valmistamisel, toidu serveerimisel.

rimisel ja pakendamisel. Töö lõppenud, tuli töökoht ja ruum korrastada.

Kõik tööpäevad algasid tooraine ettevalmistamisega ja kaalumisega. Rootsipoolne praktikajuhendaja suunas ja õpetas praktikante vajaduse kohaselt. Praktikandid valmistasid rootsipäraseid pagari- ja kondiitritooteid, õppisid tundma rootsi retseptuuri. Töö käigus õpiti kasutama uusi töövahendeid ja seadmeid, omandati uusi erialaseid kogemusi. Praktikantidel oli hea võimalus näidata, mis Astangul õpitud.

Vaba aeg algas meil kella 16-st, kui jõudsimme hostellisse. Igaks õhtuks oli plaanitud huvitav üritus. Osalesime bowlingu võistlustel, kelgutamise võistlustel, harjutasime saalibändit, joonistasime ja maalisime. Vastuvõtjad olid meie auks organiseerinud "Tere tulemast" disko. Hea ja soe tunne oli minna saali, kus eesriidel oli suurte eestikeelsete tähtedega kirjutatud „Tere tulemast!“.

Külastasime Ikea-d, et tutvuda rootsi sisekujunduskultuuriga. Veetsime huvitava pärastlõuna Kreativumis, mis on tuntud oma ruumilise ringkinoga, ja süüvisime näituse eksponaatidesse, et uurida tehnika saladusi. Tutvusime ka Rootsi linnadega Helsingborgs, Kristianstad, Karlhammer.

Meie lõpuõhtu toimus Sibbhultis kooli restoranis nimega Tranan. Eialgu tutvusime koolirestorani õpettööga. Kohapeal valmistatakse pagari- ja kondiitritooteid. Meie teenindajad õpilased Liina ja Tiina tegid meile ekskursiooni restorani õppeklassidesse. Saime teada, et sealse koolis koolitatakse personali *a la carte* menüüga restoranidele nii Lirimaaale, Madalmaadesse, Inglismaale, Prantsusmaale, Rootsi kui ka Saksamaale.

Meie teenindajad õpilased Liina ja Tiina tegid meile ekskursiooni restorani õppeklassidesse. Saime teada, et sealse koolis koolitatakse personali *a la carte* menüüga restoranidele nii Lirimaaale, Madalmaadesse, Inglismaale, Prantsusmaale, Rootsi kui ka Saksamaale.

Õppekõõgis praktikal.

Veetsime fantastilise õhtu võõrustajatega, tänasime neid nähtud vaeva ja meile antud toredate võimaluste eest osaleda praktikal Norrängsskolanis. Meie õpilased said endale *certificate* tubli töö eest praktikal.

Tarmo jagab toitu.

Arvan, et kõik, kel on tahtmist, pealehakkamist ja võimalusi, peaksid end proovile panema välispraktikal. Meie keskuses on Leonardo programm ja selle praktikaprojektid oluliseks võlusõnaks õpilastele, sest välispraktikale saamiseks peab olema tubli nii kutseõppes kui ka igapäevaelus. Muljed Rootsimaast ja sealsest tööelust on küll alles ehedad, kuid mõtted liiguvad juba uute võimaluste poole: järgmisel aastal saavad tiserierialal õppijad end proovile panna Rootsis ja pagariõpilased Saksamaal. Oleme nüüd Euroopas ja meile on avatud kõik Euroopa Liidu ukсед. Suur tänu Leonardo keskusele, kelle rahalise abiga sai teoks projekt, mis kinnitas meie praktika sooritanud õpilastes usku, et nad tulevad tööga toime ja saavad edaspidi elus hakkama.

Kristel Tamm,

keskuse huvijuht ja projekti „Pagari-kondiitrieriala praktika“ projektijuht

Käivitunud on üleeuroopaline diskrimineerimisvastane kampaania

EPI Koda on ühinenud oma ideedega ja jõuga üleeuroopalise kampaaniaga Erinevuste poolt. Diskrimineerimise vastu. See kampaania on informatsioonikampaania, mis võitleb diskrimineerimise ilmingutega töökohtadel. Tegemist on informatsiooni jagamisega, mille tulemuseks peaksid inimesed mõistma, missugused on nende õigused ja kohustused. Tutvustatakse võimalusi, mis on inimestel kasutada kohaliku tasandil ja mida rõhutab ELi seadusandlus.

Mis on juba tehtud ning mida on aastal 2005 plaanis teha.

Kampaania sai Eestis alata alles eelmise aasta mai-kuus, kui liitusime ELiga. Aasta kuluski ettevalmistustele. Täna on valminud esimesed tõlgitud reklaammaterjalid, millest ühte saab EPI Koda kontoris. Neli uut infovoldikut on trükkimisel. Lisaks tõlgitud voldikutele paneme sel aastal kokku ka brošüüri, mis annab informatsiooni nii seadusandluse kui ka lahenduste kohta koos vajalike kontaktandmetega. Kohe, kui trükised on valmis, jagame neid soovijatele EPI Koda kontoris.

Selle aasta alguses tegime kokkuvõtte „Ajakirjandusauhind 2004“, mis julgustas ajakirjanikke kirjutama diskrimineerimisest ja erinevustest tulenevatest positiivsetest külgedest. Eesti žürii, mis koosnes MTÜde esindajatest ja elukutselistest ajakirjanikest, valis oma lemmikuks ajalehes Äripäev ilmunud artikli „Vanuseline diskrimineerimine lokkab“ (23.08.2004). Žüriipoolne selgitus oli, et artikkel muutis töökuulutused Eestis sellisteks, milles pole enam mõttetuid piiranguid (peamiselt vanuselisi), mis seni pani paljud inimesed kahtlema oma võimete, nõnda et nad ei julgenudki oma sooviavaldusi esitada. Peab ka jälgima, et piirangud poleks ka ridade vahele peidetud.

Selle aasta kampaania tähtsündmuseks Eestis on infoauto (ingl *Truck Tour*), suur kampaaniavärvides veoauto, mis viib inimesteni kampaania sõnumi. Tuur läbib sel aastal 14 riiki. Enne Eestit peatub infoauto Lätis ning kohe peale Tallinnat Soomes. 9. juunil kell 15.00–21.00 peatus *Truck Tour 2005* diskrimineerimisvastase kampaania *Stop Discrimination* raames Ülemiste keskuse parklas. Infoautol oli lisavarustus puuetega inimeste tarvis: tõstuk ratastooli tõstmiseks lavale; infoterminalid, milleni küünib ratastoolis istuja; Braille monitorid. Infoautol oli arvestatud puuetega inimestega ning neile oli tagatud mugav ja ohutu ligipääs infole. Autol esinesid artistid ning pakuti muud meelelahutust.

Truck Tour peatused aastal 2005:

Belgia 22.03.05 *Brüssels*
 Holland 24.03.05 *Almere*
 Portugal 02.04.05 *Porto* 09.04.05 *Lisbon*
 Hispaania 12.04.05 *Madrid* 14.04.05 *Sevilla*
 Malta 23./24.04.05 *Valetta*
 Sloveenia 28.04.05 *Ljubljana*
 Kreeka 13./14.04.05 *Ateena*
 Saksamaa 21.05.05 *Berliin* 23.05.05 *Bremen*
 Leedu 01.06.05 *Vilnius* 03.06.05 *Panevezys*
 Läti 06./07.06.05 *Jekabpils*
 Eesti 09.06.05 *Tallinn*
 Soome 16.06.05 *Helsinki*
 Saksamaa 23.06.05 *Siegen*
 Luxemburg 25.06.05 *Esch/Alzette*
 27.06.05 *Mondorf Les Bains*
 Austria 30.06.05 *Linz* 02.07.05 *Vienna*
 Küpros 16.07.05 *Lemesos* 18.07.05 *Nikosia*

Lissi Kurg,

kampaania Eesti töörühma liige

Tallinna Inimõiguste Infokeskuse seminar mittetulundusühingutele, kelle töövaldkonnaks on inimeste õiguste kaitsmine.

Kuivõrd aktuaalne on teie hinnangul Eestis puuetega inimeste diskrimineerimise probleem? Kas puuetega inimesed põrkuvad raskustega kokku üksnes tööturul või ka teistes valdkondades?

Mis te arvate, kas puuetega inimestel on töösaamisega probleeme. Kas tööandjate äraütlevad vastused puuetega inimestele on alati õiglased?

Milliste probleemidega võib teie hinnangul puudega inimene puutuda kokku isegi sel juhul, kui ta on töö leidnud?

Sarnased küsimused olid võetud põhjaliku vaatluse alla 9. – 10. juunil 2005 Tallinna Inimõiguste Infokeskuse poolt korraldatud seminaril mittetulundusühingutele, kes tegelevad rassist või etnilisest pärit-

olust, vanusest, puudest, usust, veendumustest või seksuaalsest orientatsioonist tuleneva diskrimineerimise vastu võitlemisega.

Seminari rahastas Euroopa Komisjon. Üritusega taheti arendada kodanikuühiskonna võimet diskrimineerimise vastu võidelda. Rahvusvahelise meeskonna väljatöötatud programm käsitles diskrimineerimise mõisteid, teadlikkuse tõstmist, valitsusega dialoogi pidamist, ohvrite toetamist ning kohtuvaidlusi riikliku õiguse ning valitsuse poliitikate raames.

Lissi Kurg,

seminari korralduskomitee liige

Toomas Mihkelson, Pärnumaa Puuetega Inimeste Koja tegevjuht, on Euroopa Puuetega Inimeste Foorumi juhatuse liige

Euroopa Puuetega Inimeste Foorum (European Disability Forum, EDF) on puuetega inimeste üleeuroopaline katusorganisatsioon, mis ühendab 25 ELi liikmesriigi ja Norra ning Islandi puuetega inimeste organisatsioone.

Eesti Puuetega Inimeste Koda on EDFi tegemistes osalenud 1999. aastast. 2004 maikuus võeti EPI Koda EDFi täisliikmeks.

Selleaastane üldkogu 27.–29. maini tõi Barcelonasse pea 300 puuetega inimeste aktivisti. Toimusid valimised: kinnitati president, asepresident ning valiti uus juhatas.

Eestil on põhjust rõõmu tunda, nimelt valiti Pärnumaa Puuetega Inimeste Koja tegevdirektor Toomas Mihkelson Eesti Puuetega Inimeste Koja esindajana EDFi juhatusse, mis näitab meie puuetega inimeste liikumise tugevust Eestis ja Euroopas.

Toomas Mihkelson

Lissi Kurg,

EPI Koja tegevdirektor

Vaimupuue ja seksuaalsus

2005. aasta alguses käivitus Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuse, Eesti Pereplaneerimise Liidu ja LTKH Noorte Nõustamiskeskuse koostööprojekt "Turvalisemad suhted kõigile", mis oli suunatud Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuses õppivatele vaimupuudega noortele. Kaasatud olid Astangu keskuse diagnostiliste rühmade õpilased (ettevalmistusrühmad, toimetulekurühm). Projekti rahastas Hollandi Kesk- ja Ida-Euroopa Fondide Ühendus. Teema käsitlemise tingis soovimatute raseduste, abortide ja väärkohtlemisjuhtumite sagenemine puuetega noorte seas. Projektiga sooviti kaitsta puuetega noorte seksuaalset tervist, õpetada looma seksuaal- ja sõbrasuhteid.

Projekti toel viidi noormeestega ja neidudega nelja kuu jooksul läbi 2x8 seksuaalerviseteemalist rühmatööd, toimusid vestlusringid. Rühmatööl arvestati vaimupuudega noorte erivajadusi. Lisaks rühmatööle vajasis noored individuaalset seksuaalnõustamist. Rühmatööd jätkuvad projekti kohaselt veel 2005. aasta sügisest kuni jõuludeni.

Projekti juht oli Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuse sotsiaaltöötaja Lenne Loide. Rühmatööd juhtisid seksuaalnõustaja koolitusega Kaie Toomet (psühholoog) ja Triin Raudsepp (sotsiaaltöötaja). Noormeeste rühmaga tegelesid Olavi Laurimaa (sotsiaalpedagoog) ja Öne Ojasalu, viipekeele tõlk kuulumispuuetega õpilastele.

Saadud kogemuse põhjal võime öelda, et vaimupuudega inimesed vajavad puude eripäralt kohandatud järjepidevat seksuaalõpetust ja nõustamist, mis ideaalis võiks kuuluda rehabilitatsiooniplaani. Väline toetus aitab vähendada seksuaalelu negatiivseid tagajärgi ja suurendada kontrolli oma isikliku elu ja suhete üle.

Informatsiooni edastas
ajakirja Sinuga toimetaja

Vabatahtlik töö Euroopa Liidus. Paberid ja praktika.

Lühike kokkuvõte trükisest, mille andis hiljuti välja Tartu Vabatahtlike Keskus. Sissejuhatavas osas kirjutavad raamatu koostajad Tuulike Mänd ja Anna Gramberg:

"Miljonid Euroopa kodanikud tegelevad vabatahtliku tööga. Järjest enam nähakse ja mõistetakse, et vabatahtlik tegevus suurendab ühiskonna sotsiaalset sidusust ja inimeste kaasatust, soodustab kodanikuaktiivsust, parandab teenuste kvaliteeti ning aitab inimestel omandada uusi teadmisi ja oskusi.

Riigid on oma kogemustele tuginedes välja toonud, et vabatahtliku tegevuse arendamisel on kõige olulisem vabatahtlike ja nende tegevuse tunnustamine, soodustamine, propageerimine ning vabatahtlike koostöö võrgustikes. Kuigi vabatahtlik töö põhineb inimeste vabal tahtel ja omaalgatusel osalemaks kogukonna tegevuses ilma selle eest rahalist tasu saamata, nõuab vabatahtliku töö tõhus korraldamine nii vahendeid kui ametlike poliitikaid ja riiklike strateegiaid."

Raamatu "Vabatahtlik töö Euroopa Liidus. Paberid ja praktika" eesmärk on

- näidata ja selgitada Eesti lugejatele vabatahtliku töö tähtsust demokraatlike, tervete ja jätkusuutlike ühiskondade arengus;
- anda ülevaade sellest, mida organisatsioonid ja institutsioonid peaksid erinevatel tasanditel teema, et vabatahtlikku tegevust soodustada, toetada ja arendada;
- rõhutada vabatahtliku töö olulisust sotsiaalsel kaasamisel ja mitteformaalsel õppimisel ning kogemuste omandamisel;
- tuua praktilisi ja õpetlikke näiteid Euroopa Liidu liikmesriikidest, et anda häid ideid sarnaste probleemide lahendamiseks Eestis.

info@vabatahtlikud.ee
www.vabatahtlikud.ee

Kümnes puuetega inimeste kultuurfestival Viljandis

Neil ununematutel juunipäevadel uppus Viljandi õitehurma. Kuigi soojust oli vähe, olid nii loodus kui kõik festivalile sõitnud külalised, osalejad, vaatajad ja esinejad päikesesootel. Avapäeval tuligi päike välja. Tema kiirtes lõi õitsema ka meie ühine kümneaastane ilupuu. Koos olime ta istutanud, koos tema sirgumist valvanud. Nüüd lõpuks näitas ta meile oma õisi. Need kolm päeva saatis meid kõiki tema õitsemise rõõm. On ju loomerõõm otse kui õied meie hingepuul. Eile veel olid ta pungad arglikud – täna kandis ta aga julgelt oma kümneaastast õitekrooni. Ilu annab vaimujõudu, aitab uskuda endasse, oma võimetesse. Õpetab eneseks saamise suurt leidmisrõõmu.

Nüüdisaegse fenomenoloogilise kasvatuse sisu ongi vaimne. Me loome inimest tema enda olemuse põhjal. Sinus on kõik juba olemas. Ainult sa leiad oma tõelise mina üksnes läbi oma ande, läbi oma loomingu. Ande õidepuhkemine ongi inimese tõelise olemuse sünd. Seepärast pole sugugi tähtsusetu see töö, mida teevad Eesti Puuetega Inimeste Koja juures need kultuurirühid, kes õpetavad oma taidlusringides üle Eestimaa kauneid kunste ka sellele osale meie rahva hulgast, kus valguse hoidja käsi pisut ehk nõrgem on. Aga ka nõrk käsi võib hoida tuletungalt – rusikavõitleja käes ei ole see kunagi.

Sest igatsus ära kinkida oma õis on ju igal meist hinges. Ainult siis, kui võime jagada oma õieilu, võime maitsta ka elu täiusevilja.

Meie festival kandis motot: Igas inimeses on looja

Tänavu võis meie festivali nimetada rahvusvaheliseks, sest lisaks 21 eesti taidluskollektiivile osales Islandilt pärit Perlan THEATRE kahe kümneminutilise

Viljandi maavanem K. Küttis tervitab festivalist osavõtjaid.

lavastusega „Kevad I“ ja „Kevad II“ (kui sa vaid abielluksid minuga).

Festivali tule süütas laval Viljandi Puuetega Inimeste Nõukoja direktor Urve Kimmel. Festivali avasõnad ütles EPI Koja president Helve Luik. Südamlikke tervitussõnu ütlesid Viljandi linnapea Malle Vahtra ja aselinnapea Helmen Kütt ja omavalitsuste liidu esindaja.

Päevakohase avakavaga esines žürii, kes juba 10 aastat peaaegu samas koosseisus kolm pingerikast esinemispäeva taidlejaid jälgib, hinnangu annab ja ringijuhte juhib ja õpetab. Žürii koosseis Enn Meissaar – tantsuõpetaja, Altmar Looris – Viljandi Nukuteatri juht, Riina Trumm – muusikapedagoog ja lõpuks žürii esimees Elle Are – teatrikunsti õpetaja leidis üksmeelselt, et kümne aasta jooksul on taidlusringid teinud ära tähelepanuväärse arengu-tee. Raske oli parimaid välja valida, sest hästi esinesid kõik. Festivali osavõtjaid rõõmustas ka see, et esmaesinejaid oli seekord mitu ja ka nende kavad olid üllatusterohked. Näib, et Viljandis sündinud tava on populaarsuse saavutanud. Igakordsed esinejad on aga headeks sõpradeks saanud.

Pr. H. Luik ja Viljandimaa Omavalitsuste Liidu kultuurinõunik pr. E. Saar

Suure töö tegi ära Viljandi Puuetega Inimeste Koda. Urve Kimmel oli hoolitsenud ka selle eest, et taidlusringide juhid kohtusid ümarlaua taga ja said üheskoos osa Viljandi teatri Ugala esietendusest "Suvi". Festivali ladus korraldus, hästi ettevalmistatud esinemis- ja tööruumid, korralik majutus ja toitlustamine, meeleolukas puhkeõhtu kõikidele osavõtjatele – see näitas Viljandi koja külalislahkust. „Me ei tule siia võistleva, me tuleme osa saama ja jagama oma aastase töö tulemusi“ ütlesid osalejad.

Elle Are,

festivali žürii esimees, festivali mõtte algataja

Hr. Allan Laur

Külalised Islandilt

X RAHVUSVAHELINE PUUETEGA INIMESTE KULTUURIFESTIVAL

10 – 12 JUUNI 2005

VILJANDI KULTUURIMAJA

Žürii preemiad

üksikesinejatele:

1. Tõnis Kalmre
2. Liivika Rebane
3. Allan Laur

kollektiividele:

1. Läänemaa Puuetega Inimeste Koja teater
2. Tartu PIK
3. Pärnu PIK: Silver Wheels
4. Põlvamaa PIK
5. Pärnu Kurtide Ühing
6. Viljandi Vaimse Tervise Keskus Singel
7. Viljandi Invateater Karlanda

EPIK sai Microsoft'ilt 400 tarkvaralitsentsi

17. märtsil kirjutasid Eesti Puuetega Inimeste Fond (lüh EPIF), Eesti Puuetega Inimeste Koda (lüh EPIK) ja Microsoft Tallinna Raekoja pidulikus õhkkonnas alla heade kavatsuste kokkuleppele, mis paneb aluse pikaajalisele koostööle. Kokkuleppega taetakse aidata EPIKi liikmesorganisatsioone arvuti- ja tarkvarapargi korrastamisel, uuendamisel ja IT-alaste oskuste edendamisel. Sooviti ka tõsta koja liikmesorganisatsioonide teadlikkust legaalse tarkvara olulisusest.

Arne Kaasik, Microsofti esindaja

Koostöö esimese sammuna kinkis Microsoft kojale 200 eestikeelse Office'i ja 200 Windows'i tarkvaralitsentsi.

EPIFi nõukogu esimehe Toomas Sepa sõnul aitab arvuti ja tarkvara tundmine puudega inimesel ühiskonda sulanduda. "Meie üks olulisi eesmärke on leida võimalusi, kuidas koja liikmesorganisatsioonide IT-vahendeid järk-järgult uuendada ja mitmekesistada," ütles ta. "Täna allkirjastatud heade kavatsuste kokkulepe väljendab soovi ühiselt selles suunas liikuda."

"Lisaks tänasele tarkvaraannetusele aitame Eesti Puuetega Inimeste Kojal luua kontakte teiste IT-

ettevõtetega, samuti oleme abiks arvutialaste koolituste korraldamisel," sõnas Microsoft'i Eesti esinduse juht Arne Kaasik. "Oleme kojale toeks, sest usume, et kaasaegse tehnoloogia kasutamine annab kõigile inimestele võrdsed võimalused."

"Microsoft'i annetatud tarkvara võetakse kasutusele 140 koja liikmesorganisatsiooni arvutis. Oleme Microsoft'ile suure kingituse eest väga tänulikud ja tunneme rõõmu, et nad on võtnud nõuks toetada EPIKi liikmesorganisatsioonide IT-alast arengut," sõnas EPIK eestkostja Helve Luik annetust vastu võttes.

Annetusena saadud 60 Office'i ja 60 Windows'i litsentsi kingib EPIK edasi raskete puuetega õppuritele üle Eesti.

Microsoft (NASDAQ "MSFT") on 1975. aastal asutatud ja firma on maailma juhtiv tarkvara, IT-teenuste ja internetitehnoloogia pakkuja äri- ja kodukasutajatele. Microsoft avas oma esinduse Eestis aprillis 2003.

Aive Sarjas,

EPI Koda

Puuetega inimeste ettevalmistamine tööturule sisenemiseks

30. aprillil lõppes Euroopa Sotsiaalfondist rahastatava projekti „Puuetega inimeste ettevalmistamine tööturule sisenemiseks“ EPI Koja liikmesorganisatsioonidele avatud konkurss. Esitati 21 projekti, millest 20 tunnustati tingimustele vastavaks ning anti ekspertidele hindamiseks. Hindamise tulemusi ning rahaliste vahendite mahtu arvesse võttes said rahastamise osaliseks 16 projekti. Järgnevalt neist kõigist lühidalt.

Viljandi PINK

Kõigile mittetöötavatele Viljandimaa puuetega inimestele suunatud projekt. Koolitused, nõustamised, sotsiaalse lõimimise üritused, kohtumised kohalike ettevõtjate ja haridustöötajatega, ekskursioonid teiste maakondade puuetega inimeste juurde, infopäevad koostöös tööhõiveametiga.

Eelarve 289 039 krooni.

Täpsem info projektijuhilt Urve Kimmel
kimmel@hot.ee

Järvamaa PIK

Kõigile mittetöötavatele Järvamaa puuetega inimestele suunatud projekt. Koolitused, nõustamised, teavitusüritused, kohalike infomaterjalide valmistamine.

Eelarve 251 011 krooni.

Täpsem info projektijuhilt Leelo Rästas
leelo.rastas@tta.ee

Läänemaa PIK

Läänemaa puuetega noorte ja täiskasvanute ettevalmistamine elukutse valikuks, tööturule sisenemiseks ja iseseisvaks toimetulekuks. Uuenduslik element – kutseuunitluslik tööproovi ideoloogial põhinev eelkurseõpe, lisaks teavitusüritused, kohalike infomaterjalide koostamine.

Eelarve 273 298 krooni.

Täpsem info projektijuhilt Triin Laas,
triin@lak.ee

Tallinna PIK

Tallinnas elavate puuetega inimeste toimetuleku parandamine teavitamise, koolituse ja sotsiaalse lõimimise kaudu. Kohaliku infomaterjali koostamine. Linnaosades toimuvad teavitusüritused, aktiveerimiskursused.

Eelarve 300 000 krooni.

Täpsem info projektijuhilt Külli Urb
kylli@samm.ee

Elulõng

Tallinnas ja Harjumaal elavate püsiva psüühikahäirega mitteaktiivsete tööealiste inimeste toimetuleku ja tööhõive parandamine, nende ettevalmistamine tööturule sisenemiseks. Koduvisiidid, koolitused, nõustamisseansid, tööpraktika, kohtumised võimalike tööandjatega.

Eelarve 297 118 krooni.

Täpsem info projektijuhilt Katri Siimer
elulong@hot.ee

Tartu PIK

Tartus elavate kurtide ja ainevahetushaigete iseseisva toimetuleku soodustamine teavitamise, koolitamise ja sotsiaalse lõimimise kaudu, nende ettevalmistamine tööturule sisenemiseks. Infopäev, sotsiaalsete oskuste ja rehabilitatsiooni kursused, tegevuskavad kõikidele osalejatele (rehabilitatsiooniplaanid), koostööümarlaud.

Eelarve 300 000 krooni.

Täpsem info projektijuhilt Senta Michelson
tartukoda@hotmail.ee

Põlva PIK

Põlva maakonna (eriti maapiirkondade) mitte-töötavate puuetega inimeste väljaselgitamine, nende toimetuleku soodustamine teavitamise ja koolitamise kaudu Põlva, Kanepi, Värska ja Röpina piirkonnas. Noortele kutseõppe võimaluste tutvustamine (õppeekskursioonid). Infomaterjalide trükkimine, infopäevade korraldamine, koostöövõrgustiku infopäev, rehabilitatsioonikursus.

Eelarve 238 440 krooni.

Täpsem info projektijuhilt Tiiu Marran
polvapik@hotmail.ee

Pärnu PIK

Tööealiste tööga hõivamata ja ühiskondlikust elust kõrvale jäänud Pärnumaa puudega inimeste taaslõimimine ja ettevalmistamine tööturule sisenemiseks ühistegevuste, teavitamise ja rühmanõustamise abil. Interaktiivse suhtluse ja nõustamiskeskonna loomine, vabatahtlike eestvedajate süsteemi käivitamine, kohaliku võrgustiku loomine.

Eelarve 270 206 krooni.

Täpsem info projektijuhilt Toomas Mihkelson
parnukoda@hotmail.ee

Eesti Seljaajusonga- ja Vesipeahaigete Selts

Neuraalorüü defektiga inimeste tööturule sisenemiseks ettevalmistamine. Sotsiaalne nõustamine, kutserehabilitatsioon laagrite vormis, infolõõgi loomine veebikeskkonda, individuaalsete tegevusplaanide koostamine, kutsesuunitlustestide korraldamine.

Eelarve 190 079 krooni.

Täpsem info projektijuhilt Ann Paal
ann.paal@mail.ee

Hiumaa PIK

Mittetulundus-, riigi- ja erasektori partnerlusprojekt, mille eesmärk on puuetega inimeste sotsiaalse tõrjutuse leevendamine, tööturule ja ühiskonda lõimimine, töösuhete kinnistamine, maakondliku koostöövõrgustiku toimimise toetamine, nõustamine, koolitus, rühmatööd, teavitamine.

Eelarve 291 721 krooni.

Täpsem info projektijuhilt Malle Kobin
malle@hiiumaapik.ee

Põhja-Eesti Pimedate Ühing

Nägemispuudega inimeste iseseisva toimetuleku soodustamine teavitamise, koolitamise ja sotsiaalse lõimimise abil, tööturule ja kutseõppesse sisenemiseks ettevalmistamine. Teavitamine, pimedatele kohandatud teavitusmaterjalide ettevalmistamine, töökohtade säilitamine, asjatundjate konsultatsioonid, rehabilitatsioonikursused.

Eelarve 299 906 krooni.

Täpsem info projektijuhilt Janne Jerva
jannejerva@hotmail.ee

Pimedate Töökeskus Hariner

Teavitada puuetega inimesi kutseõppe ja töötamise võimalustest ja ettevõtjaid puuetega inimeste organisatsioonide tegevusest, arendada koostööd Tallinnas. Säilitada olemasolevate puudega inimeste organisatsioonide töötraditsioonid.

Eelarve 152 633 krooni.

Täpsem info projektijuhilt Sigrid Keskküla
sigrid@hariner.ee

Eesti Liikumispuuetega Inimeste Liit

Tööalistele liikumispuuetega inimestele rehabiliteerimise, kutseõppe- ja töötamise võimalustest teavitamine. Kohanemislaagrite korraldamine. Kohalikul tasandil koostöö arendamine.

ELIL eelarve 299 818 krooni.

Täpsem info projektijuhilt Mihkel Aitsam
mihkel.aitsam@mail.ee

Eesti Kogelejate Ühing

Kogelevate inimeste teavitamine, nõustamine, kõnekoolitus ja sotsiaalne lõimimine. Kohalikul tasandil koostöö arendamine.

Eelarve 249 000 krooni.

Täpsem info projektijuht Andres Loorand
andresloorand@hotmail.ee

Eesti Afaasialiit

Peaaju- ja kõnekahjustusega inimeste ja nende pereliikmete iseseisva toimetuleku soodustamine teavitamise, koolitamise ja sotsiaalse lõimimise kaudu, nende ettevalmistamine tööturule sisenemiseks. Teabeüritused, rehabilitatsioonikursused, pereliikmete, sotsiaaltöötajate, kutseharidustöötajate ja ettevõtjate vahelise koostöö arendamine.

Eelarve 300 000 krooni.

Täpsem info projektijuhilt Ingrid Randlaht
ingrid@afaasia.ee

Saaremaa PIK

Puudega inimeste teavitamine kutseõppe ja töötamise võimalustest, sotsiaalteenustest ja toetustest. Saaremaa omavalitsuste koostöövõrgustiku loomine, ühistegevuse tavade tekitamine, individuaalsed koolitused, huviringid.

Eelarve 299 995 krooni.

Täpsem info projektijuhilt Marju Saar
marju.saar.001@mail.ee

Aive Sarjas,

EPI Koda

ESF projekti „Puuetega inimeste ettevalmistamine tööturule sisenemiseks“ raames on Eesti Puuetega Inimeste Fond andnud välja viis voldikut:

1. TÖÖTURUTEENUSED PUUETEGA INIMESTELE

Riik peab tunnustama põhimõtet, et ka puudega inimestele kehtivad inimõigused, eriti õigus tööle.

2. TÖÖTAMISE VÕIMALUSED

Igal inimesel on õigus tööle. Tugiteenused annavad ka puudega inimesele võimaluse töötada.

3. SOTSIAALTEENUSED PUUETEGA INIMESTELE

Riik ja kohalikud omavalitsused peavad looma ja pakkuma toetavaid teenuseid. Toetavad teenused aitavad puuetega inimestel igapäevaelus iseseisvamalt toime tulla ja oma õigusi kasutada.

4. REHABILITATSIOONITEENUSED PUUETEGA INIMESTELE

Rehabiliteerimine on sinu oskuste ja võimete arendamine ja sulle vajalike rehabilitatsiooniteenuste osutamine.

5. KUTSEÕPPE VÕIMALUSI PUUETEGA INIMESTELE

Kutsealane ettevalmistus ja sobiva eriala valik on edukaks tööturul konkureerimiseks väga tähtis. Otstarbekas on kohe valida selline eriala, mis avab ukSED tulevastele tööellu.

EDFi projekti Disability Right's Activists and Advocates rakendamine

European Disability Forum, EDF (Euroopa Puuetega Inimeste Foorum) alustas Euroopa aasta algul liidu rahastamisel projekti Disability Right's Activists and Advocates. Maakeeli tähendaks see siis „Aktivistid ja esindajad puuetega inimeste õiguste alal“.

Projektiga tahetakse suurendada antidiskrimineerimisalaseid teadmisi, kindlustada Euroopa Nõukogu töehõive raamdirektiivi 2000/78/EÜ korrektne ülekandmine liikmesriikide õigusesse ning selle rakendamine, teha lobitööd parema antidiskrimineerimisalase seadusandluse rakendamiseks, seda nii iga liikmesriigi kui Euroopa Liidu tasandil.

Eesmärgi saavutamiseks moodustatakse kõigis osalevates riikides 6–7-liikmelised töörühmad, kelle ülesandeks on aruande kirjutamine mainitud direktiivi ülekandmisest siseriiklikku õigusse, pöörates erilist tähelepanu puudega isiku määratlemisele, direktiivi rakendamisele kutseõppes, mõistlikule kohandamisele ning töehõivealaste diskrimineerimisjuhtumite kogumine ja EDFile edastamine. Aruannet ning juhtumeid kasutatakse nii siseriiklikult ja Euroopa Liidu tasandil lobitöö tegemiseks puuetega inimeste diskrimineerimisalase olukorra parandamiseks.

Eestis on kõnealune töörühm EPI Koja juurde moodustatud. Selle liikmeteks on Jüri Järve Eesti Liiku-

Maastrichtis toimunud seminarist osavõtjad bussi ootamas, paremalt esimene Jüri Järve.

mispuuetega Inimeste Liidust, Sigrid Keskküla puuetega inimeste töökeskusest Hariner, Ingrid Põldemaa Eesti Reumaliidust, Marianne Kuzemtšenko Eesti Autismiühingust ning artikli autor, kes tegutseb töörühma koordinaatorina. Oleme korra kohtunud ning edasises tegevuses kokku leppinud. Oleme omavahel suhelnud Interneti vahendusel.

Maastrichti kesklinn.

Aprillikuus osalesin koos Jüri Järvega nädalasel EDFi korraldatud koolitusel Maastrichtis. Kursus oli väga pingeline ja kasulik, kohtusime paljude huvitavate inimestega, saime juurde uusi teadmisi. EDF viimistleb veidi koolituse õppematerjali ning EPI Koda tõlgib selle siis eesti keelde.

2006. aasta aprillis korraldab EPI Koda koos töörühmaga projekti raames seminari, millest saab osa võtta 25–50 inimest. Kõnelema tulevad ka väliseksperdid, näiteks Maastrichti Ülikoolis aprillikuus avatud puuetega inimeste õiguse õppetooli hoidja Lisa Waddington. See on muide ainus omataoline õppetool Euroopas. Õppetooli avamist toetas EDF.

Ülesanne, millega peame hakkama saama, ei ole kerge. Vajame väga palju juriidilisi teadmisi. Seejärest ootame töörühma veel kahte liiget, kel oleks õiguslane haridus. Töörühmas osalemine on vabatahtlik, tasu selle eest ei maksta. Kõik ettepanekud uute liikmete kohta on teretulnud.

Aive Sarjas,

EPI Koda

Aristoteles on öelnud: „Miski ei hävita inimest nii, nagu kestev kehaline tegevusetus“. Inimene oma olemasolu säilitamiseks on pidanud aastatuhandete vältel kasutama lihaseid. Varasemate aegadega võrreldes on lihastöö osatähtsus meie igapäevases elus oluliselt vähenenud, mistõttu liikumise ja kehalise tegevuse vajadus meie elus on oluliselt

suurenenud. Samas on liikumine üks inimese põhitegevuse ja liikumisvõime tema kvaliteetse elu eeldus.

Alljärgnevalt kaks näidet sellest, kuidas puuetega inimestel on võimalik aktiivselt liikuda.

Toimetaja

Orienteerumas Rocca al Mare vabaõhumuuseumis

Orienteerumine on üks vähestest spordialadest, mis sobib tõepoolest peaaegu kõigile. Orienteerumisejooksu võistlustel on eraldi võistlusklassid vanuse ja võimete järgi – väikesed lapsed sibavad nõõrirajal, võistlussportlased eliitklassis, nõrgemad B- ja C-klassis. Aga metsas võib kohata ka üle 90-aastaseid veterane. Paljudel puuetega inimestel ei ole orienteerumisejooksus siiski võimalik osaleda, sest pehmel pinnasel näiteks rabas ei ole ka abivahenditest kasu.

Liikumispuuetega inimestele sobib aga teeraja-orienteerumine. See on orienteerumisaala, kus liigutakse mööda teid ja kõva kattedega radu. Nii on võistlus sobiv ka ratastoolikasutajale. Samas on võistlused avatud kõigile huvilistele, tuginedes puuetega inimeste lõimumise põhimõttele. Puuetega inimestel on eraldi arvestus nn paraolümpia klassis. Teeraja-orienteerumine on Rahvusvahelise Orienteerumislidu poolt tunnustatud spordiala, milles peetakse ka maailmameistrivõistlusi. Eestis ootab ala veel laiemat avastamist. Teeraja-orienteerumist

Milline tähis siis õige oli?

on Eestis varem proovitud vaid ühel korral 1997 Põlvas. Samas on tegemist hea spordialaga, mis laiendab puuetega inimeste sportimisvõimalusi. Ala ei nõua niivõrd füüsilist pingutust – lubatud on raja läbimisel kasutada saatjat või isiklikku abistajat –, kui oskust kaardist aru saada ja maastikku orienteerumiskaardi alusel tõlgendada ehk oskust maastikku ja kaarti omavahel kokku viia.

Kuidas see teeraja-orienteerumine siis käib? Võistleja saab stardis kaasa orienteerumiskaardi, kontrollkaardi ja kompostri. Orienteerumiskaardile on trükitud kontrollpunktid, mis tuleb läbida etteantud järjekorras. Kiiret ei ole stardis aga kuhugi – raja läbimise aeg pole tähtis eeldusel, et jäädakse kontrollaja piiresse. Oluline on lahendada õigesti orienteerumisesanded.

Kontrollpunktid on teeradade läheduses nägemisulatuses. Täpsemalt, kaardil näidatud kontrollpunkti piirkonnas maastikul on 3–5 kontrollpunkti tähist. Orienteerumisesandete lahendamine käib

Kohe antakse start.

Mina võitsin! Vjatšeslav Talanov.

nagu valikvastustega test – tuleb valida, milline erinevatest kontrollpunkti tähistest on õige, s.t vastab kaardil märgitud kohale. Liikuda võib üksnes mööda teid ja teeradu, nendelt lahkuda on keelatud. Nii ei ole lubatud minna kontrollpunkti tähiseid lähemalt uudistama. Ülesanne tuleb lahendada teerajalt paistva visuaalse info põhjal, tõlgendades maastikku ja kaarti ning kasutades kontrollpunkti legendi. Rajal on ka mõni ajavõtuga kontrollpunkt, kus ülesanne tuleb lahendada kiiruse peale.

Teaduste Akadeemia Orienteerumisklubi ja Eesti Invaspordi Liit võtsid nõuks teeraja-orienteerumist Eestis tutvustada. 18. juunil peeti ala näidisevõistlus Rocca al Mare vabaõhumuuseumis. Vabaõhumuuseum osutus sellise võistluse jaoks ideaalseks kohaks – sillutatud teed, kenad talud ja tuulikud, ilus parkmets. Võistlust soosis ka ilus ilm. Rocca al Mare parkmetsas lahendas orienteerumisülesandeid üheksa invasportlast. Auhinnalised kohad hõivasid Vjatšeslav Talanov, Signe Falkenberg ja Valeri Falkenberg. Kõik esikolmikusse jõudnud lahendasid õigesti 6 orienteerumisülesannet 8-st, omavahelises järjestuses sai otsustavaks ajavõtuga kontrollpunktides vastamiseks kulunud aeg.

Järgmine võistlus on plaanis korraldada sügisel peale suvepuhkusi. Loodetavasti leidub siis ka uusi kaasalööjaid.

Lauri Leppik,

peakohtunik

Rivitants

Rivitantsu ehk line-tantsu sünnipäevaks Eestis peetakse 27. oktoobrit 1997, mil toimus esimene avalik rivitantsu õpetus Tallinnas pubis Guitar Safari. Sellest päevast alustati regulaarset rivitantsu õpetamist, mis nüüdseks on levinud üle Eesti.

Palumegi siinkohal tantsuõpetajal Kaie Segeril selgitada rivitantsu tagamaid.

See algselt Ameerikast pärit tantsustiil kogub terves maailmas jätkuvalt populaarsust. Kuna rivitants ei nõua partneri olemasolu ega ka eelnevaid tantsuoskusi, on ta võitnud poolehoidu nii noorte kui vanade seas. Kuna nüüdseks tantsitakse rivitantse väga mitmesuguse muusika järgi, annab see suurepärase valikuvõimaluse tantsimiseks erineva muusikalise maitsega inimestele.

Rivitantse on maailmas tuhandeid, seega ka valikuvõimalusi. On lihtsamaid ja kiiresti omandatavaid, aga ka väga keerulisi, mille õppimiseks on tarvis tantsulisi oskusi ja kehakooli. See tantsustiil on suurepärase meelelahutuse ja treeningu ühendus, annab mõnusa füüsilise koormuse, arendab koordinatsiooni, rütmitunnet ning pakub ühtlasi hea võimaluse enese liigutamiseks.

Alates 2004. aasta märtsikuust tantsitakse Pärnus Nooruse Majas rivitantsu ka ratastoolis, koguni elektriratastoolis. Mida teevad ratastoolikad tantsus, kus eelkõige vajatakse jalgu?

Kui tavalises rivitantsus on pöörõhk sammudel ning sammukombinatsioonidel, siis ratastooli rivitantsus on esikohal pöörded ning nende võimalikult täpne ja üheaegne sooritamine. Samal ajal peab jälgima, et tantsimise ajal säiliks sirge rivi, mis on ühtlasi ka rivitantsu üks põhilisi tunnuseid. Sõnast *line* (ingl joon, rivi) tuleneb ju stiili nimetus. Igal *line*-tantsul on oma nimi, kindel löökide arv (ajaline pikkus), raskusaste. Pealtnäha suhteliselt lihtne tants arendab hästi koordinatsiooni, ruumilist mõtlemist, mälu. Tore on see, et sama tantsu saavad koos tantsida nii omal jalul liikuvad (ka kerge liikumis-

Treener Kaie Seger tutvustamas linetantsu rehabilitatsioonimessil P-E Regionaalhaiglas.

puudega), tavalist ratastooli või ka elektriratastooli kasutavad inimesed. Rivitants, ka ratastooli-rivitants, ei nõua partneri olemasolu, mis võib olla tema eeliseks peotantsu ees (ratastoolis peotantsijatel on partnereid tihti raske leida).

Pärnus alustanud ratastoolirühm Silver Wheels on 10-liikmeline ning hetkel ainuke omataoline Eestis. Teeme eeltööd ratastooli rivitantsu käimasaamiseks veel kahes linnas – Tallinnas ja Tartus. Huvilisi on piisavalt, peamiseks probleemiks on invatranspordi korraldamine. Pärnu on selles mõttes suurepärase paik, et vahemaad ei ole pikad – kõik trupi liikmed pääsevad kenasti treeningule ja esinemisteks pole vaja kallist tõstukiga bussi tellida.

Pärnu trupp on oma esimese tegutsemisaasta jooksul korduvalt publiku ette jõudnud. Tantsitud on nii Pärnus, Tallinnas, Pärnu maakonnas kui ka puuetega inimeste kultuurifestivalidel Viljandis ja Riias. Pärnu uue kontserdimaja lavalaudadel on “hõberattad” juba tuntud tegijad. Stiili on käidud tutvustamas ka ETVs. Võiks öelda, et ratastoolitants on praegu “kuum”, eelarvamuslikku suhtumist pole meie veel kohanud, pigem vastupidi – inimesed astuvad ligi ja tunnistavad, et meie trupi esinemist vaadates tahaksid nemadki muusikast sama palju rõõmu tunda ja ennast rohkem liigutada.

Treener Kaie, Sina oled üdini üks suur energiapomm. Kust Sa võtad jõu treenida rühmi erinevates linnades, tirida kodust välja (või oma koju) ratastoolikaid, korraldada esinemisi?

Igasugune tantsimine on minu arvates alati positiivne tegevus. Selles lihtsalt ei tohi ega saagi olla midagi negatiivset. Tantsimine annab rohkem jõudu, kui kulutab. Kui nägin esimest korda ratastooli-rivitantsu, hüppasin ise tooli ja tundsin, et see on midagi tõeliselt uut. Täna olen väga rõõmus, et mul on selline ratastoolirühm – kõige suurema innuga treenivad just nemad.

Suurt rahuldust pakub mulle ka iga inimese isiklik areng: kui ma näen, et noormees, kellel alustades puudusid igasugused kogemused muusika taktis liikumiseks, on poole aastaga tundmatuseeni muutunud – reageerib kiiresti ning õigesti, teeb isendaga kodutööd ja mõtleb kaasa trupi tuleviku- ja plaanidele – siis tunnen, et ajame õiget asja.

Soovin siinkohal kõigile julget pealehakkamist ning kohtumiseni tantsuplatsil!

Puuetega inimeste kultuurifestivalil Viljandis.

Küsin järgmisena Silver Wheels'i liikmetelt, mis neid rivitantsu juures köidab, seda eriti Pärnus, kus on võimalik käia ka näiteks ratastooli-karates või mängida saalihokit.

Margit: Mind köidavad muusika ja liikumine, kokku muusikas liikumine. Ma pole kunagi kujutlenud end tantsimas, sest olen arvanud, et see lihtsalt ei ole minu jaoks. Olen natuke proovinud paaritantsu, aga seal tundsin ennast väga passiivsena. Ratastoolis inimene on rohkem nagu järeleveetav, kogu liikumise ja ka tantsu teeb ära teine pool. Samuti on raske paarilist leida.

Rivitantsus ei ole vaja paarilist, kogu töö ja ka vastutus lasub inimesel endal. Algul olin üsna skeptiline

Toomas Mihkelson Riias Läti pressi haardes.

– kuidas tantsime tantse, mis põhineb jalgade töö. Selgus, et ratastoolide puhul on see õiges suunas ja rütmis, teistega sünkroonis liikumine. Kiire tants kiirete pööretega võtab päris võhmale. Mulle endale tundub, et seda on vahvam tantsida kui pealt vaadata.

Ma pole kunagi pidanud kuulama muusikat nii, et ise sellega õiges rütmis kaasa liikuda. Just muusika kuulamine ja rütmi tajumine on minu jaoks uudne. Järgmine ülesanne on kogu kambaga üheskoos ühtemoodi liikuda ja kui see õnnestub, on päris ilus. Tundub, et rütmi tajumine on ka teistele uus teema. Algusaegadel kõlas tantsus ühise plaksulöömise koha peal midagi väikese aplausi sarnast.

Korduvalt on uus tants tundunud keeruline ja liiga kiire, kuid mõningase harjutamise järel teeme liikumist juba nagu muuseas ja see annab hea tunde. Tuleb õppida oma tooli käsitsema, parimaid võtteid kiirete pöörete tegemiseks.

Kindlasti on meie puhul omal kohal väljend "Harjutamine teeb meistriks". Aasta tagasi, kui alustasime, õppisime suhteliselt primitiivset Hollandist pärit *kabouterdans'u* ja siis tundus see väga raske. Praegu paneb vanade videote vaatamine muigama – mis tants see ka on! Arvan, et uutel liitujatel saab päris raske olema, me oleme aastaga palju edasi arenenud. Ka arengu tunnetamine on minu jaoks meeldiv.

Aet: On võimalik tunda, et oled saanud millegagi hakkama, kui tants on selge. Tekib ka kambavaim,

tantsitakse ju üheskoos. Seltskonnas olemine ja lahe õpetaja annavad palju juurde, rivitants toob ellu ka vaheldust. Põnev on käia esinemas.

Kus tegijaid, seal nägijaid

Kui Euroopa Noorte noorsoovahetusprojekti käigus demonstreeriti Tallinna Puuetega Inimeste Kojas ratastooli rivitantsu, siis kuulsid sellest ka Põhja-Eesti Pimedate Ühingu noored, kes olid juba mõnda aega arutanud, kus saaks õppida erinevaid tantsustiile ja nende abil oma keha valitsemist. Kui pimedatele noortele pakuti sealsamas võimalust ratastooli istuda ja niimoodi tantsu proovida, sai selgeks, et stiil on just see, mida nad olid otsinud. Abitreener Saara (*tegelikult Kristin Kurtna, K.R.*) püüti kinni sõna otseses mõttes käsikaudu ega lastud teda enne minema, kui käes lubadus rivitantsu ka nende noortega katsetada.

Tänaseks harjutab TPI Kojas neljast tütarlapsest ja kahest noormehest koosnev pimedate rivitantsu rühm

Küsin ühelt rühma neilt Julia Kabanovalt, miks sai nende valikuks just rivitants. Kas noor inimene ei võiks minna koos abistajaga klubisse ja tantsida kas või hommikuni?

Pimedate noorte suur probleem on häbelikkus. Nad ise teavad, et nende liigutused pole samasugused

Julia Kabanova, pimedate noorte eestvedaja

Seni Eestis ainulaadne ja juba tublisti populaarsust kogunud ratastooli-rivitantsu trupp Silver Wheels koos kahe fantastilise treeneriga.

kui nägijatel, mistõttu nad kardavad olla kohmakad või naeruväärsed. Tantsimine on ju liigutuste ja liikumisstiilide matkimine. Ei ole võimalik minna ööklubisse ja tantsida, kui sa pole kunagi näinud, kuidas seda tehakse.

Samuti on väga keeruline ilma treenimata aru saada, kas liigutused, mida me teeme, vastavad sellele, mida me endale ette kujutame.

Seetõttu oli meil juba mõnda aega istunud peas mõte, et on vaja õppida muusikas liikumist. Ja teha seda mitmesuguste tantsustiilide abil. Aga leida tantsuõpetajat, kes õpetaks stepptantsu või flamenkot pimedatele, on raske. Ka tahaks me vältida aastatetagust kogemust (Hispaania tantsudega), kus lõpuks tantsis rohkem abistaja kui pime ise. Tahtsime alustuseks just niisugust tantsu, milles kõik saavad kaasa lüüa.

Treener Saarale oli meie ettepanek sedavõrd uudne, et ta tahtis enne mõne korra proovida, kas üldse midagi välja tuleb. Kuu-poolteise harjutamise järel oli selge, et tuleb küll. Probleeme on suuna tunnetamisega, näiteks käsklus "Veerand pööret vasakule!" tekitas algul kõvasti segadust. Kui alustasime

lihtsa varbaotsatantsuga, ilmnes kohe, et tase on kõigil väga erinev. Eelisolukorras olid need, kes varem nägijad olnud või mõnes aeroobikarühmas osalenud. Tüdrukutel tundus üldse algus lihtsam olevat. Niisugune asi nagu "puusanõks" on tüdrukul vist juba sünnist saadik veres.

Tähtis on, et rivitants annab julgust liikuda ning teistele vaatamiseks olla

18. juunil osalesime Pärnus pikas rivitantsu rivis. Pabistasime kõvasti, sest rahvast oli palju ja ruumi meie jaoks vähevõitu. Seevastu osalemise elamus oli ülev. Kurb oli, et olime jõudnud õppida vaid kahte tantsu ja ülejäänutest pidime kõrvale jääma. Järgmisel aastal, loodan, saame juba enamikes tantsudes kaasa lüüa.

Vesteldes nii treenerite kui asjaosalistega, sain kinnitust, et ühtviisi vaimustab rivitants kõiki. Õhinaga on uute väljakutsetega ametis treenerid ja usinalt harjutavad tantsijad. Motivatsiooni jagub aastateks.

Külli Reinup,

Eesti Lihasehaigete Selts

Teeraja-orienteerumine ei nõua niivõrd füüsilist pingutust – lubatud on raja läbimisel kasutada saatjat või isiklikku abistajat –, kui oskust maastikku ja kaarti omavahel kokku viia.

SWEDISH DISABILITY FEDERATION HSO/ Rootsi Puuetega Inimeste Liit
LATVIAN UMBRELLA BODY FOR PEOPLE WITH DISABILITIES SUSTENTO/
Läti puuetega inimeste katusorganisatsioon Sustento
LITHUANIAN DISABILITY FORUM/ Leedu Puuetega Inimeste Foorum
THE ESTONIAN CHAMBER OF DISABLED PEOPLE/ Eesti Puuetega Inimeste Koda

Nende organisatsioonide vahelises koostöös saab teoks ühisseminar:

**Joint seminar
Baltic co-operation on disability.
New possibilities and challenges.**

21st October 2005

Tallinn, Estonia

**Puuetega inimeste koostöö
Läänemere regioonis
Uued võimalused ja väljakutsed**

Jälgi informatsiooni EPIK kodulehelt!

Ajakiri "Sinuga"

Toimetaja: Eha Leppik

Toimetuse kolleegium:

Kaia Kaldvee, Lissi Kurg, Kai Kukk

Küljendus: Külli Reinup

Eesti Puuetega Inimeste Koda

Toompuiestee 10, 10137 Tallinn

Tel. 66 16 629, faks 66 16 628

www.epikoda.ee

epikoda@epikoda.ee